

Fiatalok foglalkoztatottsága, munkaerő-piaci helyzete

I. Félmúlt és jelen

Az Európai Unió megfelelő gazdasági és társadalmi fejlődéséhez – különösen a globalizáció, a tudásalapú gazdaságok és az öregedő társadalmak hátterével, ahol elengedhetetlen, hogy minden fiatalnak lehetősége nyíljon képessége kiteljesítésére – kulcsfontosságú a fiatalok képzése és olyan kedvező körülmények kialakítása, amely lehetővé teszi, hogy a fiatalok fejleszthesék képességeiket, dolgozhassanak és a társadalomban aktívan részt vehessenek.

Ma már tényként kezelhető az a régóta „szabad szemmel” is jól látható feszültség, miszerint a munkaerő-kereslet és -kínálat nincs összhangban. Az iskolarendszer nem szolgálja ki a több okból is gyorsan változó munkaerő-piaci igényeket, a képzési kínálat egyes foglalkozási szakmacsoportokban többszörösen meghaladja és más foglalkozási-, szakmacsoportokban többszörösen alulmúlja a keresletet. A tendencia hátrányosan érinti a gazdaság szereplőit és a munkavállalókat egyaránt, de kiemelten megnehezíti a fiatalok és a pályakezdők kilépését a munkaerőpiacra.

Azonban a pályakezdők munkába állásának, elhelyezkedésének nehézségei csak egy a fiatalokat súlytó foglalkoztatási jellegű problémák közül. Ma Magyarországon a fiatal korosztály munkaerő-piaci aktivitása elmarad az Európai uniós átlaghoz képest, magasabb körökben a munkanélküliség, kevesebb az atipikus foglalkoztatás keretében foglalkoztatott fiatal, nehezebbek a diákmunka-vállalás feltételei, így kevesebben is dolgoznak diákmunkásként. Az országon belül megfigyelhető a fizetések és a munkalehetőségek nagyfokú területi egyenlőtlensége, nem

lehet összehasonlítani az ugyanolyan végzettséggel rendelkező fővárosi és egy határmenti kistelepülés fiataljának esélyeit a helyi munkaerőpiacon. Jelentős társadalmi egyenlőtlenségek is kiütkeznek, például a nők és a roma származású fiatalok foglalkoztatottsága terén.

A nyugat-európai országok az ifjúsági munkanélküliség és a kapcsolódó munkaügyi és társadalmi problémák megjelenésével a magyarországinál korábban, a hetvenes évek második felétől szembesültek. 1973 és 1983 között az 1973-as olajárrobbanás és a munkaerőpiacra lépő fiatal korosztály nagyobb létszáma miatt szinte mind-egyik nyugat-európai országban növekedett a 25 éven aluliak munkanélküliségi rátája. A nyolcvanas évek második felében a kedvező gazdasági folyamatok eredményeképpen ez csökkent ugyan a fejlett országokban, de a kilencvenes évek elejére ez a folyamat lelassult.

A különböző Európai Uniós tagállamok különböző módokon igyekeztek választ találni az ifjúságot érintő foglalkoztatottsági problémákra. Miután az iskolarendszerekből kilépő fiatalok nem tudtak elhelyezkedni, az oktatás szerepe átértékelődött, és már nem az igazságosság és egyenlőség erősítését, a teljes életre nevelést várták tőle mintsem azt, hogy a tanulókat készítse fel a munkavégzésre. A demográfiai előrejelzések szerint, ugyan a korosztály létszáma csökken, de ez várhatóan nem javít munkaerő-piaci pozíciójukon. Az Európai Unió tagországaiban a '90-es évek közepe óta számtalan reform került bevezetésre a helyzet kezelése érdekében, ezek célja az oktatás és a szakképzés reformja, színvonalának emelése, a munkáltatók és az iskolák közötti kapcsolat és kommunikáció kiépítése, a hátrányos helyzetű fiatalok marginalizálódásá-

nak megakadályozása és bejutásuk megkönnyítése az iskolarendszerbe.

Magyarország később, a nyolcvanas évek végén, kilencvenes évek elején szembesült a munkanélküliséggel, és ezzel egy időben az ifjúsági foglalkoztatás válságával. Míg a munkavállalási korú népesség 1990 és 1995 között kissé növekedett, ennek ellenére a foglalkoztatottak száma 27%-kal, tehát másfél millióval csökkent, közben e körülmények között új belépők hada igyekezett pályáját megkezdeni. A gyárak, üzemek, termelő szövetkezetek bezárása, emberek tömeges elbocsátásának közepette, azok a fiatalok sem voltak könnyű helyzetben, akik megfelelő társadalmi tőkével rendelkezve igyekeztek munkát vállalni, az iskolarendszertől lemorzsolódtak, a hátrányos helyzetű csoportok, a nők, a roma származásúak, a marginális területen fekvő vagy nagy szegénységgel sújtott települések fiataljai, a fogyatékkal élők, vagy a már bizonyítványszerzés pillanatában elavult ismeretekkel rendelkezők hátránya azonban kézzel foghatóvá vált.

Az akkor felszínre került feszültségek a mai napig érzékelhetőek, s bár történtek intézkedések a fiatalok helyzetének és az életkezdesi, pályakezdesi esélyeinek növelése, a munkaerő-piaci kereslet és kínálat közelítése érdekében, egyelőre megnyugtató módon nem oldódott meg.

Az ifjúsági foglalkoztatás kérdésköre rendkívül szerteágazó, számtalan oldalról meg lehet közelíteni. Jelen tanulmányban áttekintést adunk a hazai ifjúsági foglalkoztatásról, s kiemelt figyelmet szentelünk, az iskolarendszer bármely szintjéről végzettséggel kikerülő pályakezdekő elhelyezkedési körülményeinek, a munkahelyváltásnak, a fiatalokat érintő munkanélküliségnek, a rájuk jellemző atipikus foglalkoztatási formáknak és a diákmunkának, de kitérünk az iskolarendszert befejezett iskolai végzettség nélkül elhagyókra és a hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztatottságára is.

Az Európai Unióhoz viszonyítva Magyarországon a foglalkoztatási szint alacsony, különösen igaz ez a fiatalok esetében. Hazánkban, 2006-ban a 15–24 éves népesség munkaerő-piaci aktivitásának szintje 26,8 százalék volt, az

EU–25 átlagának 60 százalékát sem érte el, ez az átlag az ezredfordulón még 70 százalék volt. A 15–24 éves korcsoporton belül a nem tanuló népességnek 58,9 százaléka volt foglalkoztatott, 14,5 százaléka munkanélküli 25,7 százaléka inaktív, tehát önszántából, vagy kényszerűségből maradt illetve került kívül a foglalkoztatottak körén. Mindez arra utal, hogy az iskolai tanulmányok befejezését követően nehézségekbe ütközik a munka világába történő belépésrészben az oktatás és a gazdaság közötti megfelelő kapcsolat hiánya miatt, részben pedig mert a 18–24 éves fiatalok 12,4 százaléka legfeljebb alapfokú végzettséggel fejezi be tanulmányait. 2006-ban a 25–29 éves korcsoport aktivitási szintje, a fiatalabb korcsoportokét meghaladva 77,9 százalék, míg a nem tanuló népesség aktivitási mutatója 81 százalék volt. (KSH 2007/b)

II. 2006–2007

Fiatalok munkaerő-piaci jellemzői

2006-ban Magyarországon végzett munkaerő-felmérés szerint a 15–29 éves népesség létszáma 2 millió 46 ezer fő volt. *Ez a korosztály a munkaerőpiacon potenciális munkerő-kínálatot jelentő 15–64 éves populáció 30 százalékát tette ki.* A rendszerváltást követő gyors társadalmi-gazdasági változások egyik legszembetűnőbb demográfiai hatása – a *születések számának jelentős csökkenése* – az elmúlt években már a *fiatalok munkavállalási korú korcsoportjaiban is éreztette hatását*, a korosztályból kilépőket kisebb létszámú kohorszok váltották fel. Így 2006-ban 200 ezer fővel (2,8 százalékponttal) volt alacsonyabb a 15–29 éves fiatalok 15–64 éves népességen belüli aránya, mint 1998-as „demográfiai csúcs” idején.¹ 2006. évben a 15–24 évesek közül 336 ezren, a 25–29 éves kor közöttiek közül pedig 617 ezer fő volt aktív munkerő-piaci szereplő. Ez a megfelelő korú fiatal népesség 26,8 valamint 77,9 százalékát jelentette. *Az oktatásban való fokozódó részvételtől adódóan a 15–24 éves korosztály munkaerő-piaci aktivitása jelentősen visszaesett.*

1998 és 2006 között, a 15–19 évesek aktivitási aránya 15 százalékról 5,4 százalékra, a 20–24 éveseké pedig 60,6 százalékról 47 százalékra csökkent, míg a 25–29 éveseké 73 százalékról 77 százalékra emelkedett. (KSH 2007a)

Mint ahogy azt már említettük, *Magyarország foglalkoztatási szintje Európában az egyik legalacsonyabb, ez az elmaradás pedig különösen jelentős a fiatalok esetében.* 2006-ban hazánkban a 15–24 éves korosztály foglalkoztatási rátája 21,7 százalék, míg az EU-25-ben 37,3 százalék volt. *A legfiatalabb korcsoport, a 15–24 éves népesség foglalkoztatási rátája folyamatosan csökken.* 2006-ban 12,4 százalékkal volt alacsonyabb, mint 1998-ban. Az egyre csökkenő foglalkoztatási mutatók mögött azonban kedvező tendenciák is meghózódnak. *A foglalkoztatási rátáknak az életkor szerinti eltolódása – a fiatalok esetében az iskolarendszerben töltött idő meghosszabbodása, az idős népesség esetében pedig a nyugdíjba vonulás korcentrumának emelkedése miatt – összességében kedvező munkaerő-piaci hatást fejt ki.* (KSH 2007/a)

Az iskolai végzettségen kívül a fiatalok munkaerő-piaci elhelyezkedését meghatározó egyéb tényezők

A munkaerő-piacon folyó küzdelemben az iskolai végzettség a legfontosabb eszköz, de egyre fontosabb kiegészítőjeként jelenik meg a nyelvtudás és a számítógépes ismeret.

A nyelvtudás terén 1998-hoz képest jelentős előrelépés történt. A valamilyen idegen nyelvismerettel rendelkezők aránya a 15-29 évesek között 42 százalékról 65 százalékra, a nyelvizsgával rendelkezőké 14 százalékról 28,4 százalékra emelkedett. Két idegen nyelvet azonban csak a fiatalok 20,1 százaléka, hármat mindössze 2 százaléka beszél. A nyelvismeret javulása a foglalkoztatott és a munkanélküli kategóriában is egyaránt jelentkezett, de a munkanélküliek esetében ez intenzívebb (5,8%) volt, ebben a diplomás munkanélküliség kialakulása döntő szerepet játszott. (KSH 2007/b)

2006-ban *a munkaerő-piaci tapasztalattal már rendelkező fiatalok közel fele (46,6%) semmiféle idegennyelv-tudással nem rendelkezett.* Ez az arány a foglalkoztatott fiatalok esetében csak 3 százalékponttal alacsonyabb, a munkanélküli fiatalok között pedig a nyelvtudással nem rendelkezők aránya 61,6 százalék volt. A korábban már foglalkoztatott inaktívak 56,6 százaléka nem rendelkezett idegennyelvtudással. *A nyelvtudással rendelkező foglalkoztatott fiatalok közel felét (48,3%) a munkanélkülieknek pedig harmadát (31,7%) segítette nyelvtudása utolsó, illetve jelenlegi állása megszerzésében.* (KSH 2007/b)

A munkatapasztalatokkal rendelkező fiatalok kétharmada rendelkezik számítógépes ismerettel². A számítógépes ismeret a foglalkoztatott fiatalok több mint felének (55,9%), a munkanélküliek 9,8 százalékának segített jelenlegi, illetve utolsó álláshelye megszerzésében.

Diákmunka

Ahogy arra már utaltunk, a fiatalok, elsősorban a 15-24 évesek munkaerő-piaci aktivitása – nemzetközi összehasonlításban is – nagyon alacsony. Ennek elsődleges oka az oktatás expanziója, ami egyre szélesebb körben és egyre hosszabb ideig teszi lehetővé a tanulást a fiatalok számára.

2006 végén a 15–29 éves korosztály fele, 950 ezer fő vett részt valamilyen foglalkoztatásban. A 15–19 évesek 91,2 százaléka tanult nappali tagozaton, a 20–24 évesek 48,5 százaléka folytatott tanulmányokat, ebből 82 százalék nappali tagozaton. A 25–29 évesek 15,3 százalékának oktatásban való részvételi aránya az estek többségében (70%) nem a nappali tagozatos oktatás különböző formáiban (távoktatás, esti és levelező tagozat) valósul meg. A 15–29 évesek körében a foglalkoztatási arány 40,4 százalék volt, ezen belül az oktatásban részt vevőké 9,9 százalék. *Viszonylag magasabb arányú foglalkoztatás a nem nappali tagozaton tanulókat jellemezte. A diákmunkát végzők többsége (60%-a) jövedelemszerzés céljából vállalt munkát, a szakmai tapasztalat és a gyakorlatyszerzés egyharmaduk*

számára volt csak elsődleges szempont. (KSH 2007/b)

Nem új keletű jelenség, hogy a munkaerő-piacon a felsőfokú végzettséggel rendelkezők elhelyezkedési esélyei a legjobbak. A fiatalok is ehhez igazítják továbbtanulási igényeiket, miközben a felsőoktatás képzési kapacitása is jelentősen bővült. *A fiatalok továbbtanulási szándékának a magasabb iskolai végzettséget adó oktatási intézmények felé történő elmozdulása hosszabb távon kedvező folyamatként értékelhető, hiszen a tudásalapú társadalom kialakulásának elengedhetetlen feltétele a képzettség szintjének emelkedése. Ugyanakkor ezzel egy időben erőteljesen felszínre kerülnek a képzési rendszer szerkezeti és minőségi problémái is. A felsőoktatásba járók valamint a felsőfokú végzettséget szerzők számának és arányának növekedésével párhuzamosan, egyre kevesebben – egyre gyengébb tanulmányi eredményt felmutatók – jelentkeznek a szakképző intézményekbe. Ez az erősödő kontraszelekciós folyamat a szakoktatás minőségi romlásához vezet. Mindez azzal jár, hogy egyes szakmák esetében a felsőfokú végzettségűekből túlkínálat, míg a jól képzett minőségi szakmunkásokból – az ország egyes területein – hiány van. A munkaerő-piacon a diplomás túlkínálat egy része azonban rejtve marad, mivel a diplomások egy része alacsonyabb képzettséget igénylő munkakörben helyezkedik el.*

A foglalkoztatottság különböző típusainak elterjedtsége és megítélése a fiatalok korcsoportjaiban

Magyarországon 2006-ra éves átlagban 3 millió 948 ezer fő minősült foglalkoztatottnak, ami a foglalkoztatás viszonylagos növekedését mutatja az előző évekhez képest. A 15–64 éves népességben belül a foglalkoztatottak aránya 56,7% volt.³

Hazánkban, 2006-ban az összes 15–64 éves foglalkoztatottakon belül az önfoglalkoztatottak aránya 12,5 százalék volt, ebből 11,9 százalék az egyéni vállalkozók, a társas vállalkozások tagjainak és az önfoglalkoztatottak aránya. A fiatal

korcsoportokban ezek az arányok lényegesen alacsonyabbak voltak. A 15–29 éves foglalkoztatottak 6,3 százaléka volt önfoglalkoztató.⁴ A 15–19 évesek körében szinte minden foglalkoztatott (97,2%) még alkalmazottként dolgozott. Az önfoglalkoztatók aránya, csak a 25–29 évesek között volt valamivel jelentősebb (7,3%). Iskolai végzettségüket tekintve, az egyéni vállalkozók többsége a szakmunkás (37,5%), és középiskolai (36,2%) végzettségű. A társas vállalkozások tagjai pedig nagyobb részt a felsőfokú végzettségűek (41,5%) valamint az érettségivel rendelkező középfokú végzettségűek közül kerültek ki (36,5%). A 15–29 évesek körében hasonló arányokat tapasztalhattunk, azaz a különbséggel, hogy esetükben a társas vállalkozások tagjai többnyire középfokú végzettségűek voltak (43,7%), de a felsőfokú végzettségűek is egyharmados arányt képviseltek. (KSH 2007/b)

A fiatalok döntő többsége (94,7%) inkább alkalmazottként szeretne dolgozni és csupán 5,3 százalék, aki inkább vállalkozó lenne. Az átlagosnál nagyobb arányban indítanának vállalkozást a gazdaságilag aktívak (2,4%-ban), közülük is leginkább a 20–24 évesek (3%) és ezen belül is a nők (4,7%).

2006-ban az alkalmazottak 6,7 százalékának volt határozott időre szóló munkaszerződése. Ez a foglalkoztatási forma makrogazdasági szinten előnyös, az egyén számára viszont általában hátrányokkal jár. A foglalkoztatásnak ezt a módját a munkáltatók többnyire a gyengébb alkupozícióban lévők esetében alkalmazzák, tehát az új belépők, köztük a fiatalok esetében az átlagosnál is jellemzőbb, és itt volt a legnagyobb növekedés is az elmúlt időszakban. 2006-ban a 15–19 évesek 29 százaléka, a 20–24 éves foglalkoztatottak 15,8 százaléka dolgozott ilyen szerződéssel, és még a 25–29 évesek körében is az átlagosnál magasabb, 8,3 százalék volt az arányuk. (KSH 2007/a)

Magyarországon igen alacsony és alig emelkedik a részmunkaidőben foglalkoztatottak száma, pedig ez a típusú foglalkoztatás, a munkavállaló szempontjából és makrogazdasági szempontból is egyaránt kedvező lehet. A munkavállaló szempontjából előnyös, mert a családi kötıtségekkel, gyermekvállalással jobban összeegyeztethető,

egészségügyi problémák, csökkenő munkabírás esetén is végezhető és még rendszeres jövedelmet is biztosít, makrogazdasági szinten pedig szélesebb foglalkoztatást ad lehetőséget. *A részmunkaidős foglalkoztatás a nők (5,4%), a legfiatalabbak (15–19 évesek körében 7,2%), a legidősebbek (60–64 évesek között 21,5%), a szakmával nem rendelkező érettségizettek, és az alacsony iskolai végzettségűek körében a leggyakoribb, mind az összes foglalkoztatott, mind pedig a fiatalok korosztályán belül. A 25–54 évesek körében korcsoporttól függetlenül, 3 százalék körüli a részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya.*

A távmunkát is a 20–24 éves korú nők preferálnák leginkább; 21,8 százalékuk, ha tehetné, otthon dolgozna.

A munkaképes korúak közül a fiatalok tekinthetőek a legrugalmasabb és legmobilabb korosztálynak, ennek ellenére, esetükben is alacsony a munkavállalási célból költözni, ingázni hajlandóak aránya. A fiatalok 63,7 százaléka, csak akkor vállalná, hogy munkalehetőség reményében naponta más településre utazzon, ha kifizetnék az utazás költségeit, mindössze 2,9 százalékuk vállalná ezt saját költségén, a többiek egyáltalán nem vállalnák az ingázást.

Szintén alacsony a más országrészbe költözést vállalók aránya. A költözést a fiatalok 7,3 százaléka vállalná költségtérítés nélkül, 34,8 százaléka, ha ezt anyagilag támogatnák, 57,9 százalékuk pedig egyáltalán nem vállalná. Az ingázásra és a költözésre is a 15–24 éves korosztály tagjai hajlandóak leginkább, talán, mert őket kevesebb családi kötöttség köti jelenlegi lakóhelyükhöz. (KSH 2007/b)

A fiatalok munkavállalási rugalmasságát gazdasági aktivitási csoportonként vizsgálva elmondható, hogy *a legnagyobb napi ingázási hajlandóságot a munkanélküliek mutattak (76,6%), ugyancsak ők vállalták az ingázást a legnagyobb arányban térítés nélkül (12,7%). Legkevésbé az inaktívak vállalnák ezt az életformát, közülük minden harmadik nyilatkozott így. A költözésre viszont a foglalkoztatottak hajlandóak a legnagyobb arányban (44,8%) ezen belül azonban 84,6% csak akkor, ha kapna ehhez támogatást.*

Támogatás nélkül az inaktívak költöznének a legnagyobb arányban (7,8%), ugyanakkor az anyagi támogatás az esetükben a legkevésbé motiváló tényező. Összességében ugyanis köztük vannak a legnagyobb arányban azok, akik még munkalehetőség esetén sem vállalnák az elköltözést (59,8%). (KSH 2007/b)

A fiatalokat érintő munkahelyi gondok, munkahelyváltás

A munkaerőpiacra lépés idejétől függően az életkor előrehaladtával nő a munkahely-változtatás valószínűsége. 2006-ban a foglalkoztatottak között a 15–19 évesek 67,9 százaléka, a 20–24 évesek 48,9 százaléka, a 25–29 éveseknek pedig mindössze 28,4 százaléka dolgozott az első munkahelyén. Az ezredfordulóhoz viszonyítva a foglalkoztatottakon belül, 35,6 százalékra nőtt a még első munkahelyen dolgozók aránya, ez azt mutatja, hogy többen léptek ki később, magasabb iskolai végzettséggel a munkaerőpiacra. Növekedett a harmadik munkahelyükön dolgozók száma is, közöttük a szakmunkás végzettségűek voltak többségben. A 8 általános iskolánál alacsonyabb végzettségű foglalkoztatottak közül csupán 12,7 százalékuk dolgozott az első, és 41,5 százalékuk a harmadik munkahelyén, ez a legmagasabb iskolai végzettség és a munkahelyek száma közti összefüggést tükrözi.

A fiatalok többségének nincs gondja jelenlegi munkájával, mindössze egynegyedük számolt be valamilyen problémáról. Közülük a legtöbben (44,9%) a jövedelmüket, 17,9 százalékuk a munkahely bizonytalanságát említette problémaként, 13,6 százalék érezte úgy, hogy a munka nem felel meg szakképzettségének, vagy érdeklődésének. Mindössze 13 százalékuk tett említést arról, hogy a munka túl sok, túl nehéz, vagy nem nyújt megfelelő szakmai fejlődési lehetőséget. Mindössze minden kilencedik foglalkoztatott fiatal szeretne munkahelyet váltani.

Az iskolai végzettség növekedésével egyaránt csökken azok aránya, akiknek gondja van munkájukkal és azoké is, akik munkahelyet szeret-

nének váltani. Az alapfokú végzettségűek fele, a felsőfokú végzettségűek egyötöde ítélte úgy, hogy gondja van munkájával. Az alacsony iskolai végzettségűek esetében, az alacsony jövedelem jelenti a legnagyobb problémát, és ők azok, akik a legnagyobb arányban érzik bizonytalannak munkahelyüket és szeretnének másik munkát. A diplomások esetében az alacsony jövedelem mellett, a szakképesítés és a végzett munka közötti disszonancia jelenti a leggyakoribb problémát.

Az inaktívak 40 százaléka, a munkanélküliek kétharmada ítélte meg úgy, hogy utolsó munkahelyével problémája volt. Ezen belül az inaktívak esetében 26,4 százalék, a munkanélkülieknek 35,4 százaléka a munkahely bizonytalanságát, valamint 29,2 százalék, illetve 27,2 százalékuk az alacsony jövedelmet jelölte meg problémaként.

A munkanélküli fiatalok mindegyike, az inaktív fiatalok közül viszont csak minden tizenkettedik szeretne munkát vállalni. (KSH 2007/b)

A fiatalok munkanélküliségi jellemzői

1998 és 2001 között, a 15–29 éves munkanélküliek száma évről évre mérséklődött, ami a munkanélküliségi ráta 2,5 százalékpontos csökkenésével járt. Azonban, 2002-ben ez a folyamat megfordult, kezdetben mérsékelten, majd erőteljesen növekedett az aktívan állást keresők száma és munkanélküliségi rátája is, mely 2006-ban már 12,3 százalékot ért el. A fiatalok munkanélkülisége a három korcsoportot tekintve jelentősen eltérő. A 15–19 évesek körében a munkanélküliség főként az iskolarendszertől korán kikerülő, képzetlen fiatalokat érinti, 45 százalékos munkanélküliségi rátájuk kiugróan magas értékű. Azonban e korcsoport aránya a gazdaságilag aktív népességben belül nem jelentős (0,8%), így érdemben a munkanélküli ráta alakulását nem befolyásolja. 2006-ban a 20–24 éves és a 25–29 éves korcsoportban a munkanélküliek száma közel azonos volt (kb. 50 ezer fő). Mivel azonban közülük a gazdaságilag aktívak számában jelentős az eltérés- a 25–29 évesek közül kétszer annyian tartoz-

tak ebbe a csoportba, mint a 20–24 évesek közül – ezt a különbséget munkanélküliségi rátájuk is tükrözte. A 20–24 évesek munkanélküliségirátája 17,2 százalék volt, ez kétszerese a 25–29 éves korcsoporténak. Munkaerő-piaci helyzetüket tekintve a 20–24 évesek között is az alapfokú végzettségűek helyzete a legkedvezőtlenebb, a középfokú végzettségűek között a szakképzettséggel nem rendelkező gimnáziumi végzettségűek helyzete hasonlóan kedvezőtlenül alakult. Utóbbiak munkanélküliségi rátája egyáltalán nem csökkent, szemben a középfokú szakmai végzettségűekkel, akik akár érettségivel, akár anélkül, jóval kedvezőbb helyzetbe kerültek, mint tizenéves társaik. (KSH 2007/a)

Azok a fiatalok, akik nem tudtak részesévé válni az elmúlt évek oktatási expanziójának és alacsony iskolai végzettséggel, szakirányú végzettség nélkül léptek ki a munkaerő piacra, többnyire a tartós munkanélküliek táborát növelik.

A tartós munkanélküliség jelentősen érinti a fiatalokat, azonban a három korcsoportot eltérő mértékben sújtja. *A tartós munkanélküliek aránya a 25–29 évesek korcsoportban a legmagasabb.* 2006-ban a 15–24 éves korcsoportban a munkanélküliek több mint egyharmada 12 hónapja vagy annál is hosszabb ideje nem talált munkát, míg ez az arány a 25–29 évesek körében 8 százalékponttal volt magasabb. A magasabb életkor felé haladva növekszik a munkanélküliek között a tartósan állás nélkül lévők aránya. 1998 és 2003 között a 20 év feletti korosztályokban csökkent ez az arány, majd az erőteljes növekedés következtében 2006-ban a 15–24 évesek körében az 1998-ban mért szintet is meghaladta. (KSH 2007/a)

A rendszerváltás óta eltelt időben végbement a munkanélküli életforma generációs átörökítése is, mely komolyan gátolja a fiatalok – az esetek többségében halmozottan hátrányos helyzetben lévő – egyes csoportjainak munkaerő-piaci integrációját.

Az elmúlt másfél évtizedben a munkanélkülieknek átlagosan mintegy 15–17 százalékát tették ki a pályakezdő munkanélküliek.

A pályakezdő fiataloknak minden iskolázottsági csoportban magasabb a munkanélküliségi

rátája, mint az idősebbeknek. Ez a legtöbb európai uniós országban megfigyelhető jelenség, hiszen az iskolából a munkába való átmenet hosszabb ideig tart, a fiatalok a munkatapasztalat hiánya miatt is nehezebben találják meg a számukra megfelelő állást, ezért ez a munkaerőpiacra történő beilleszkedés normális kísérőjelenségének tekinthető. Az idősebb és fiatalabb korcsoportok közötti különbség mértéke, illetve a munkaerő-piaci ráta változásai viszont felhívhatják a figyelmet a különböző iskolázottságok munkaerő-piaci értékének változására.

A 29 évesnél fiatalabb általános iskolai végzettségűek munkanélküliségi rátája jelentősebb mértékben haladja meg a 15–74 éves ugyanilyen végzettségűek munkanélküliségi rátáját, mint amekkora különbség a többi iskolázottsági csoportban tapasztalható. Az iskolázatlan fiataloknak tehát igen rosszak az elhelyezkedési esélyei. (Varga J. 2006)

*A szakiskolai és gimnáziumi végzettségű 29 évesnél fiatalabbak elhelyezkedési esélye kismértékben javult, munkanélküliségi rátájuk 0,5, illetve 0,7 százalékponttal kisebb volt, mint 2005-ben. Nőtt viszont a szakközépiskolai és főiskolai végzettségű pályakezdők munkanélküliségi rátája.*⁵ (KSH, 2007c). A főiskolai végzettségű pályakezdők munkanélküliségi rátájának növekedése azért is érdemelhet figyelmet, mert 2005 és 2006 között az egyetemi végzettségű pályakezdők munkanélküliségi rátája elég jelentősen, 6,3 százalékról 4,9 százalékra csökkent. *Ez a változás nem látszik alátámasztani az egyetemi túlképzéssel kapcsolatos aggodalmakat, de arra utalhat, hogy növekvő pályakezdő diplomás kínálatból a munkáltatók már inkább a jobb minőségűnek vélt egyetemi végzettségeket részesítik előnyben.* (Varga J. 2006)

A munkanélküliség leginkább a 20–24 éves korcsoportba tartozó diplomásokat érinti, munkanélküliségi rátájuk magas (16–17%). A 25–29 évesek között már csak 4–5 százalék a diplomás munkanélküliek aránya, az idősebb korcsoportokban még ennél is alacsonyabb.

2006-ban 576 ezer 15–19 év közötti, 342 ezer 20–24 éves kor közötti és 175 ezer 25–29 éves kor-

csoportba tartozó fiatal maradt távol a munkaerőpiactól önként vagy kényszerűségből.⁶ A gazdaságilag nem aktív fiatalok népességben belüli aránya, 1998. évihez képest jelentősen változott. A 15–19 éves korosztályban 9,6, a 20–24 évesek körében 12,4 százalékkal volt alacsonyabb nyolc évvel korábban az inaktív aránya, a 25–29 éves korcsoportban esetében viszont magasabb volt. 2006-ban a 15–19 éves korosztályba tartozó inaktív inaktivitásának legfőbb oka (92,2%-ban) az oktatásban való részvétel volt. A 20–24 éves korosztályba tartozó inaktívok esetében is 75,5 százalékuknál, a munkaerőpiactól való távolmaradásának legfőbb oka szintén a tanulás volt, második okként azonban 7,5 százalékuknál már a gyermekneveléssel kapcsolatos feladatok szerepeltek. 3,4 százalék volt azok aránya, akik a kilátástalannak ítélték meg elhelyezkedési esélyeiket és ezért maradtak távol a munkaerőpiactól.⁷ Ebben a korcsoportban a munkát nem keresők arány mindössze 2,5 százalék volt. A 25–29 éves korosztályban az inaktivitás oka 40,8 százalékban a gyermekneveléssel függött össze. Azoknak az inaktívoknak, akik nem kerestek munkát, egyötöde ezt, tanulással összefüggő okkal, 7 százaléka elbizonytalanodással indokolta és 5,8 százalék volt az, aki nem kívánt elhelyezkedni.⁸ (KSH 2007/a)

Az inaktív fiatalok többsége nem akart munkát vállalni. Azok közül, akik ugyan szívesen vállaltak volna munkát, de éppen nem tudtak, ezt főként a tanulással, a gyermekfelügyelet megoldatlanságával és az egészségi állapotukkal, valamint a munkaügyi központ által támogatott átképzési tanfolyamon való részvétellel indokolták.

2006-ban, oktatásban vett részt a 15–19 évesek több mint 90 százaléka, a 20–24 évesek közel fele, a 25–29 évesek 15 százaléka. Nappali tagozaton tanult a 15–19 évesek 99 százaléka, a 20–24 évesek négyötöde és a 25–29 évesek 30 százaléka. (KSH 2007/a) Ebből is látható, hogy a tanulás szerepe felértékelődött. A fiatalok a munkaerőpiac növekvő elvárásainak egyre inkább az iskolai végzettségi szint folyamatos növelésével igyekeznek lépést tartani. A középszintű- és felsőoktatás expanziójának köszönhetően nőtt

a fiatalok iskolai végzettségének szintje és ez hozzájárult a foglalkoztatási szint növekedéséhez. A magasabb végzettségi szint növeli az elhelyezkedési esélyeket, és amennyiben szükséges, a későbbi pályamódosításhoz is megfelelő alapot biztosít. Az oktatási rendszerben eltöltött idő növekedésével az első munkába állás ideje is kitolódott.

Hátrányos helyzetű csoportok munkaerő-piaci helyzete

Roma fiatalok munkaerő-piaci helyzete

Az aktív korú roma lakosság magas munkanélküliségének négy fő oka; az alacsonyabb szintű iskolázottság, a területi hátrány, az ágazati átrendeződés a gazdaságban, a romákkal szembeni diszkrimináció, hátrányos megkülönböztetés.

Az aktív korú roma lakosság magas munkanélküliségének egyik leggyakrabban említett oka az alacsony fokú iskolázottság. A 2001. évi népszámlálás adatai szerint a 15 éves és idősebb roma népesség 61 százaléka, a nem roma népesség 90 százaléka végezte el legalább az általános iskolát. 2003-ban a huszoneves roma fiataloknak már 81–82 százaléka végezte el az általános iskola mind a nyolc osztályát. (Zádori, 2004) Idő közben azonban, a nyolc általános iskolai végzettség értéke jelentősen csökkent a munkaerő-piacon.

A teljes népesség esetében az általános iskola elvégzését követően a fiatalok 97,7 százaléka tanul tovább, míg a romák esetében ez az arány mindössze 51,2 százalék. (Kállai–Törzsök, 2000) és közülük azok is, akik tovább tanulnak többségükben alacsonyabb végzettséget nyújtó, a munkaerőpiacon kevésbé versenyképes szakmákat szereznek.

A romák körében tapasztalható magas munkanélküliség második oka a területi eloszlásban keresendő. A foglalkoztatás terén ugyanis jelentősek a regionális és településtípus szerinti különbségek. *A cigányság területi elhelyezkedése kifejezetten kedvezőtlen az álláshoz jutási esé-*

lyek szempontjából, mert a magas munkanélküliséggel sújtott régiókban, megyékben, körzetekben és a községekben szignifikánsan nagyobb arányban lakik roma népesség, mint más területeken. Kutatási adatok szerint *a rendszerváltás után megnőtt a különbség a budapesti és a vidéki foglalkoztatottság szintje között.* 1993 és 2003 között Budapest új munkalehetőségeket kínált a romák számára is, a vidéki városokban nem változott, a falvakban azonban tovább romlott a munkaerő-piaci helyzet. *A romák foglalkoztatottsági arányát tovább rontja, hogy a cigány lakosság aránya különösen a kedvezőtlen helyzetű, az átlagosnál rosszabb életfeltételeket kínáló aprófalvakban magas. Figyelemre méltó összefüggés, hogy azok a romák, akik szegregáltabb lakókönyezetben élnek, kisebb eséllyel jutnak munkához, mint azok, akiknek a környezetében sok nem roma is lakik.* (Kemény, 2003; Kemény–Janky, 2003)

A romák nagyarányú munkanélküliségének harmadik oka, hogy elsősorban azokban az iparágakban dolgoztak, melyek a rendszerváltás éveiben hamar tönkrementek. (Kertesi, 2000)

Az iskolai végzettség, a területi különbségek és az ágazati átrendeződés mellett más tényezőket is azonosítottak a kutatók a roma és a nem roma népesség foglalkoztatási esélyeiben mutatkozó különbségek alakulásában. A kutatók a diszkriminációt emelték ki negyedik tényezőként, valamint a diszkrimináció mellett felhívják a figyelmet a munkaerő-piaci jártasságok iskolai végzettséggel nem mérhető komponenseire is és megjegyezte, hogy e két összetevő hatása külön-külön nem számszerűsíthető. (Kemény–Janky, 2003; Kertesi, 2000). A cigányok körében az alacsony foglalkoztatottság további kedvezőtlen jelenségekkel párosul: a munkahellyel rendelkezők 71 százalékának van csak egész éven át tartó kereseti lehetősége és a munkával rendelkezők többsége is csak a munkaerőpiac alsó szegmensében tud elhelyezkedni. (Kemény–Janky, 2003) Mindezek ellenére *a munkaerőpiacra való belépés „mérőöldkő” a romák számára, mert aki munkát kap, azok között már lényegesen kisebb az etnikai szegregáció.*

„A magyarországi roma lakosság foglalkoztatása, ami a rendszerváltozást követő években drasztikusan leépült, az 1993. és 2003. évi országos reprezentatív romafelvétel eredményeinek tanúsága szerint a vizsgált időszakban nemhogy javult volna, de csak a harmadik világbeli állapothoz hasonlítható szinten állandósult. Ennek az új, immár rögzültnek tekinthető állapotnak alapvető sajátossága, hogy a rendkívül alacsony – 30–35 százalékos – foglalkoztatás arány szélsőségesen magas cserélődési (foglalkoztatásból való kilépési, illetve foglalkoztatásba való belépési) rátákkal párosul. A romák drámai mértékű társadalmi kiszorítottságára következtethetünk abból, hogy foglalkoztatásuk e sajátosságai nem jellemzőek a teljes népesség hasonlóan alacsony – nyolc osztálynál nem magasabb – iskolázottságú csoportjának foglalkoztatására.

Ez utóbbi csoport foglalkoztatási aránya csaknem kétszerese a romákénak, és foglalkoztatási instabilitásuk is messze (több mint 50 százalékkal) alatta marad a roma népességben mért instabilitásnak. A romák munkapiaci kirekesztődésének hátterében elsősorban a velük szemben érvényesülő diszkrimináció és a roma lakosság alacsony iskolai végzettsége és kedvezőtlen területi eloszlása áll. Emellett a roma lakosságot elsősorban érintő aktív munkaerő-piaci programok – közcélú, közhasznú munka, közmunka stb. – is sokkal inkább tartósítják foglalkoztatásuk átmeneti, instabil mintáit és nem járulnak hozzá a tartós foglalkoztatásba kerülés esélyének növeléséhez.” (Fazekas, 2006)

Fogyatékkal élők munkaerő-piaci helyzete

Egy társadalom erkölcsi-jogi és mentális állapotának egyik fokmérője, hogy miképpen tudja segíteni különböző okokból, például egészségügyi állapot miatt hátrányos helyzetbe került tagjainak munkavállalását. A fogyatékkal élő emberek önbecsülését, mások által történő elfogadását, társadalmi beilleszkedését, jelentős mértékben elősegíti, ha dolgozhatnak, megélhetésüket munkából származó jövedelemből tudják biztosítani.

A fogyatékkal élő 15–29 éves korosztály munkaerő-piaci helyzetére vonatkozóan részletes adatokkal nem rendelkezünk. A fogyatékos személyek helyzetét tükröző adatokat az 1990. évi és a 2001. évi népszámlálás adatai alapján tekintjük át.

A fogyatékos személyek létszáma az 1990. évi és a 2001. évi népszámlálás adatai szerint 577 ezer fő volt, ez a népesség 5,7 százalékát tette ki. Az adatfelvétel – a KSH szerint is – alulbecsüli a fogyatékos népesség adatait, így a létszám 600 ezer főre becsülhető. A fogyatékos népességen belül a 15–39 éves korcsoportba tartozó fogyatékosok aránya 2001-ben 14,6 százalék volt (87600 fő), ez az 1990. évi arányukhoz képest 8 százalékos csökkenést mutat.

A fogyatékos személyek demográfiai összetételére jellemző, hogy közöttük jelentősebb számban vannak időskorúak, mivel a fogyatékos személyek nagy része nem születésétől fogva sérült, hanem életkora előrehaladtával betegség vagy baleset következtében vált azzá. A fogyatékos személyek között a 60 évnél idősebbek aránya 44,8 százalék több mint kétszerese a népesség egészében képviselt arányhoz viszonyítva. A fogyatékoságot leginkább valamilyen tartós betegség idézi elő (53,8%). A fogyatékos személyek 17 százaléka születése óta szenved fogyatékoságban.

A fogyatékos személyek közül legnagyobb arányt a testi fogyatékosok és a mozgássérültek képviselik együttesen (43,6%), míg az értelmi fogyatékosok aránya megközelítőleg 10 százalék, a vakok és gyengénlátók aránya 14,4 százalék.⁹

A 2001. évi népszámlálás adatai szerint a *fogyatékos személyek 13,2 százaléka valamilyen speciális általános iskolában végezte tanulmányait. Az általános iskolánál magasabb fokú végzettséggel általában a mozgássérültek rendelkeznek, ennél kisebb arányban a vakok és a hallássérültek, az értelmi fogyatékos tanulók pedig ebből szinte teljesen kirekesztődnek. A tanulásban akadályozott (enyhén értelmi fogyatékos) tanulók a 2004/2005. évi statisztikai adatok szerint 126 speciális szakiskolában tanulhatnak, létszámuk 8369 fő. Ez a létszám duplája az 1991.*

évinek. *A fogyatékos személyek iskolai végzettsége összességében alacsonyabb, mint a népesség egészéé.* A népszámlálás adatai szerint a fogyatékos személyek 32 százaléka nem fejezte be az általános iskolát, s befejezett alapfokú iskolázottsággal csak 39 százalékuk rendelkezett. Ez ugyan jelentős, 9 százalékos emelkedés, mégis a nem fogyatékos személyek iskolai végzettségének arányától messze elmarad. *Szakképesítéssel, illetve érettségivel 25 százalékuk rendelkezik, míg egyetemi, főiskolai végzettsége a fogyatékos személyek 5 százalékának van.*

A 2001. évi népszámlálás szerint a fogyatékos személyek foglalkoztatási mutatója 9 százalékos volt, szemben az 1990. évi 16,6 százalékkal. Ezzel párhuzamosan a munkanélküli fogyatékos személyek aránya, 0,7 százalékról „csak” 2 százalékra emelkedett. Ez azzal magyarázható, hogy az érintettek növekvő mértékben (57,5%-ról 76,7%-ra) inaktív keresővé váltak. 2000 és 2003 között a munkaképes fogyatékosok megközelítőleg egyharmadának sikerült a munkaerőpiacon elhelyezkednie.

Az aktív korú fogyatékos emberek munkavállalási esélyei lényegesen rosszabbak a népesség többi részénél. Nem csupán a nyílt munkaerőpiacon kerülnek, sokszor a burkolt diszkrimináció következtében is hátrányba munkakereséskor, hanem a védett foglalkoztatás lehetőségei is beszűkültek. A munkaügyi szervezetrendszer sem foglalkozott hosszú ideig kellő súllyal a fogyatékos emberek képzésével, átképzésével és álláskeresésével.

A fogyatékos embereket a területi és települési egyenlőtlenségek fokozottan sújtják. Különösen a falvakban élő fogyatékos személyek vannak nehéz helyzetben munkavállalási lehetőségeiket, a szabad iskolaválasztást és életkörülményeiket tekintve.

A demográfiai előrejelzések szerint 2006 után a munkavállalási korú népesség száma folyamatosan csökkenni fog, ez a csökkenés 2006–2010 között 70 ezer főre tehető, miközben nő az 50 éven felüliek aránya. Ezért (is) különös figyelmet érdemelnek a munkaerőpiacra lépő fiatalok. Kulcsfontosságú, hogy közülük minél többen – a

munkaerő-piaci kereslethez igazodó – megfelelő képzettséget szerezzenek és ennek birtokában minél hamarabb munkába tudjanak állni.

III. Ajánlások

Az előző részben áttekintést adtunk az ifjúság – tehát a 15–29 éves korosztály – foglalkoztatási helyzetéről Magyarországon. Figyelembe véve, hogy a fiatalkori munkanélküliség (a 15–24 évesek körében) jelenlegi 17,4%-os aránnyal Európa egyik legsúlyosabb problémája is, tehát nemcsak a hazai ifjúság érintett a kérdésben. Jelen részben bemutatjuk az Európai Unió által legfrissebben megfogalmazott célokat és cselekvési irányokat a területen. Bár a magyarországi helyzet természetesen hordoz eltérő módon kezelendő sajátosságokat (például a kisebbségek esetében) mégis érdemes az európai irányelvekkel és stratégiákkal párhuzamosan, azzal együttműködve kialakítani a vonatkozó hazai stratégiát.

Az Európai Közösségek Bizottsága 2007-ben közleményt adott ki a „Az oktatásban, a foglalkoztatásban és a társadalomban a fiatalok teljes körű részvételének elősegítése” címmel, melyben megfogalmazza az európai fiatalok foglalkoztatásának feszültségpontjait, valamint ajánlásokat tesz a tagállamok számára a cselekvési tervek kialakításához, az irányok megfogalmazásához. Ezek:

1. A hatékonyabb és többirányú oktatás iránti igényt valamennyi fiatal számára. Álláspontja szerint:

- Az oktatási rendszereknek egész életre szólóan hatékony és releváns oktatást kell biztosítaniuk,
- amely ösztönzi az egyén kreativitási és önállósági potenciálját, miközben igazodik a munkaerőpiac igényeihez.
- A fiatalokat fel kell készíteni a munkaerőpiacra lépésre, és egyben arra is, hogy saját egyéni fejlődésük érdekében egész életükön át folytathassák tanulmányaikat, valamint segíteni kell őket a változó szakmai környezethez idomulásban.

- Ezzel összefüggésben az idegen nyelven történő kommunikáció készségét elő kell segíteni.

2. *Az ifjúságban rejlő lehetőségek kihasználása* – Fontos, hogy a tagállamok lépéseket tegyenek az inaktivitás csökkentése érdekében. A fiatalkori munkanélküliséget már régóta az oktatási rendszerből a munkaerőpiacra lépésre jellemző átmeneti jelenségnek tekintik. A fiatalkori foglalkoztatási problémák és az ezekkel járó kockázatok okait azonban a változó demográfiai és gazdasági háttér fényében át kell gondolni.

3. *A fiatalok átállásának megkönnyítése* – segítő annak az időszaknak az aktív kihasználást, mely az iskolapad elhagyása és a munkahely megtalálása között van, ugyanis romlik a munkavégző képesség, ha a fiatal a munkanélküliként töltött időszakban nem folytat érdemleges tevékenységet.

4. *Ösztönözni szükséges a fiatalok körében a vállalkozói kedvet* – A fiatalok több mint fele érdeklődik a vállalkozói pálya iránt. Az oktatáson és képzésen belül a vállalkozói gondolkodásmód ösztönzése elengedhetetlen, és már kulcskompetenciaként kezelendő. Az Európai ifjúsági paktum és a legutóbbi bizottsági kezdeményezések szintén rámutatnak annak szükségére, hogy a tanulási folyamatok a lehető legkorábban támogassák a fiatalok részvételi készségét, vállalkozói magabiztosságát és szakértelmét.

5. *A fiatalokban rejlő lehetőségek teljes kihasználása* – azaz:

- *A társadalmi befogadás erősítése:* Minden szerényebb képességekkel rendelkező fiatal számára rendkívül fontosak az aktív munkaerő-piaci politikák és a szakképzésben való részvételük növelésére irányuló intézkedések, hogy növekedjenek esélyeik a társadalomban való teljes beilleszkedésre.
- *A nemi egyenlőtlenségek leküzdése:* Míg a nők körében nagyobb a munkanélküliség aránya, addig a férfiak körében nagyobb az iskolai lemorzsolódás. Figyelmet kell szentelni a nemi sajátosságok különbségeire a foglalkoztatás terén.

telni a nemi sajátosságok különbségeire a foglalkoztatás terén.

- *Jobb egészségi állapot elérése.*
6. *A fiatalok aktivitásának növelése* főként a politikai döntéshozókkal folytatott folyamatos párbeszédben és a demokratikus intézményekben, valamint az önkéntesség és az önkéntes tevékenységek végzése területén.

A közlemény összességében tehát rámutat a munkanélküliség csökkentésének és a munkahelyek minősége javításának szükségességére. A fiatalok teljes körű részvételének kulcsa az, hogy olyan jó minőségű munkát végezhesse, amely mely egyben minőségi szakirányú képzettséget igényel. A társadalomban a fiatalok teljes körű részvételének elősegítése többszintű ifjúsági stratégián keresztül sikeresebben valósítható meg. Mindez az ifjúságra kiható politikai területek között szorosabb ágazati együttműködést tesz szükségessé, valamint ezekben a politikákban az ifjúság nagyobb szerepét igényli.

Magyarországon az imént felsorolt cselekvési irányok a helyzetelemzés alapján helytállóak, azonban kitüntetett figyelmet kell szentelni azokra a speciálisan a magyar helyzetből adódó sajátosságokra, melyek kiemelkedő problémát jelentenek hazánkban az ifjúsági foglalkoztatás terén.

- *A fiatalok munkaerő-piaci integrálódása társadalmi, gazdasági és szociális szempontból egyaránt kulcsfontosságú kérdés,* ezért az ezzel kapcsolatos feladatok és eszközrendszer meghatározásához, elengedhetetlenül szükségesek a jelenlegi helyzet minél pontosabb megismerésére irányuló kutatások.
- *Különösen nagymértékű – és a jelek szerint egyre növekvő – problémát jelent hazánkban jelenleg az oktatási rendszer és a munkaerő-piac diszharmoníája,* tehát a munkaerő-piaci keresleti és a kínálati oldal 'nem egyezése'. E probléma az oktatási rendszer minden szintjén megjelenik, és mint már több helyütt kiemeltük, az iskolarendszert végzettség nélkül elhagyók teljesen kiszorulnak a foglalkoztatási rendszerből, más megélhetési stratégiát kell, hogy válasszanak. Már készültek olyan

több szempontú előrejelzések, melyek irányvonalat tudnak mutatni az oktatási rendszer átalakításához, hogy a kikerülő munkaerő piacképes tudással léphessen a munkaerő-piacra, hiszen felmérések készültek a munkaerő kereslet várható alakulásáról. Szükséges, hogy ezek beépüljenek az oktatási rendszerbe, irányvonalat mutassanak a képzési struktúra átalakításához.

- A magyarországi helyzet egyik sajátossága a hátrányos helyzetű csoportok – és e tekintetben a fiatal hátrányos helyzetű csoportok – munkaerő-piaci integrációjának kérdése, mely számos ok miatt (például munkaadói előítéletek vagy a képzési szakaszban megjelenő és egyre fokozódó családi, iskolai eredetű hátrányok) kiemelkedő feszültségpont. Mint-hogy az eddigi stratégiák is figyelembe vették, ezen túl is figyelmet kell szentelni a roma származású fiatalok társadalmi és munkaerő-piaci integrációjának – hiszen körükben sok esetben otthon, családi körben sincs elegendő minta a munkavállaláshoz – csakúgy mint a fogyatékkal élők, illetve a leszakadó, gazdaságilag hátrányos helyzetű településeken élő fiatalok esetében.
- Szükségesnek látjuk a munkavállalók megkülönböztetését az eltérő nemi szerepek szerint, hiszen azok a fiatal nők, akik gyermeket vállalnak, és ezáltal évekre kiszorulnak a foglalkoztatottak köréből, csak nehezen, sok esetben csökkent munkavégző képességgel térnek vissza a munkaerő-piacra, ha vissza tudnak térni egyáltalán. Érdeklükben – de más társadalmi csoportok, például tanulmányaikat végzők, nyugdíjasok vagy nyugdíj előtt állók, fogyatékkal élők, vagy csökkent munkavégző képességűek esetében is fontos az atipikus foglalkoztatás terjedésének motiválása.

A fiatalok munkaerő-piaci helyzetének javítása érdekében fokozottabb hangsúlyt kellene helyezni a prevencióra és az iskola és a munka világa közötti kapcsolat erősítésére. Ezért szükséges, hogy a pályaválasztáshoz és pályamódosításhoz, minél pontosabb és naprakészebb infor-

mációk álljanak rendelkezésre és ezek minden fiatal számára könnyen elérhetőek legyenek. Ennek érdekében szükséges volna a munka és pályainformációs illetve tanácsadó szolgáltatások támogatása és fejlesztése az állami a non-profit és civil szektorban egyaránt.

Irodalom, hivatkozások

- 1 A Romák munkaerő-piaci diszkriminációja. http://www.te-is.hu/index_elemei/konyv/konv_3.pdf
- 2 Az Európai Közösségek Bizottsága – A bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a régiók bizottságának: Az oktatásban, a foglalkoztatásban és a társadalomban a fiatalok teljes körű részvételének elősegítése (2007).
- 3 Dávid János – Foglalkoztatási szakmaszerkezet előrejelzés 2015-re (2007).
- 4 Fazekas Károly (2006): A magyar foglalkoztatási helyzet jelene és jövője. Magyarország 2015 Program.
- 5 Kállai Ernő–Törzsök Erika (2000): *Cigánynak lenni Magyarországon*. Jelentés 2000. Budapest: Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Programiroda.
- 6 Kemény István (2003): Válság után. Szegények, munkanélküliek, cigányok, versenyképtelenek. *Esély*, 2. sz.
- 7 Kemény István–Janky Béla (2003): A cigányok foglalkoztatottságáról és jövedelmi viszonyairól. A 2003. évi országos cigánykutatás alapján. *Esély*, XIV. évf., 6. sz.
- 8 Kertesi Gábor (2000): A cigány foglalkoztatás leépülése és szerkezeti átalakulása 1984 és 1994 között. Munkatörténeti elemzés. *Közgazdasági Szemle*, XLVII. évf., 5. sz. 406–443.
- 9 KSH (2007a): *Társadalmi Jellemzők 2006*. Budapest: KSH.
- 10 KSH (2007b): *A fiatalok munkaerő-piaci helyzete*. Munkaerő-felmérés, 2006. IV. negyedévi kiegészítő felvétele alapján. Budapest: KSH.
- 11 KSH (2007c): *Főbb munkaügyi folyamatok 2006. január–2006. december*. Budapest: KSH.
- 12 Lannert Judit (1997): *Az ifjúsági munkanélküliség és az iskolaszervezet*. Budapest.

13. Varga Júlia: *Munkaerőpiaci trendek Magyarországon, 2006*. http://econ.core.hu/file/download/trendek_varga/trendek_varga.pdf
14. Zádori Zsolt (2004): *Nem csökken a romák társadalmi kirekesztettsége*. <http://www.romnet.hu>
15. http://www.nepszamlalas.hu/hun/kotetek/12/tables/load2_1_9.html

Jegyzetek

- 1 Ezen belül a 15–24 évesek körében 4 százalékpontos aránycsökkenés következett be, ez közel 300 ezer főt tesz ki.
- 2 Ezen belül a foglalkoztatottak 70,5%-a, munkanélküliek 46,9%-a, az inaktívak 50%-a.
- 3 Ezzel az eredménnyel Európában csak Lengyelországot és Máltát sikerült megelőzni, az EU értéket pedig még mindig nem sikerült elérni (65,3%).
- 4 Az önfoglalkoztatók 4,2% egyéni vállalkozó, 1,5% társas vállalkozás tagja, 0,5% segítő családtag volt.
- 5 A szakközépiskolai végzettségűeké 0,2 százalékponttal, a főiskolai végzettségűeké viszont nagyobb mértékben, 5,3 százalékról 7,8 százalékra emelkedett.
- 6 Ez az azonos korú népesség 94,6, 53,0 valamint 22,1 százalékát teszik ki.
- 7 11,1 százalék volt azok aránya, akik más okokból nem próbálkoztak az álláskereséssel.
- 8 A fennmaradó 26 százalékából 6,6 százalék ezt egészségi állapotával indokolta.
- 9 Az egyéb fogyatékoságban szenvedők aránya az 1990. évi adathoz képest (6,7%) 21,6 százalékra növekedett. Hallás-, beszédzavar-fogyatékoságban kb. 10 százalékuk szenved.
- 10 százalékuk szenved.